

УДК 378.013

ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

Людмила Москальова

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького***Анотація:**

У статті проаналізовано міжнародний досвід у сфері дошкільної освіти. На прикладі європейських країн (Греція, Німеччина, Португалія, Франція, Австрія) розкрито особливості підготовки майбутніх вихователів. Визначено низку відмінностей у викладанні в закладах вищої освіти за відповідним фахом в Україні та названих країнах, зокрема між кількістю годин для практики та їх розподілом між рівнями вищої освіти тощо. Виокремлено провідні риси освітньої діяльності за відповідним фахом. За матеріалами наукових розвідок з'ясовано особливості підготовки майбутніх вихователів у різних країнах Європи. Так, наприклад, у Греції провідним у вищій освіті є діалог освітян з освітніми службовцями та вихователями дошкільних закладів, завдяки чому створюються мережі для ефективного професійного спілкування та взаємодії. Аналіз дошкільної освіти Німеччини, де інтернатуру впроваджено вже в перші два роки навчання, свідчить про фактичний ефект від навчання, яке тісно пов'язане з практикою. У Португалії вища освіта (дошкільна) базується на контрольованій професійній практиці, що завдяки постійному зв'язку з теорією являє собою простір для зв'язку між світом праці та світом навчання. Французький досвід у підготовці педагогів дошкільної освіти є прикладом використання вихователем права на неперервну освіту, коли після отримання диплому й за п'ять років до виходу на пенсію вихователь дошкільного закладу має змогу відвідувати лекції, тренінги, семінари тощо. Професійне вдосконалення за французькими традиціями складається з таких аспектів: базова культурна освіта, дисципліна навчання, стажування (практика) та індивідуальне вдосконалення. Аналіз міжнародного досвіду у сфері дошкільної освіти дав змогу авторів статті окреслити перспективи подальших досліджень у цьому напрямі, зокрема зробити акцент на розробленні й впровадженні тренінгів для викладачів і здобувачів вищої освіти спеціальності «Дошкільна освіта».

Ключові слова:

практика; дошкільна освіта; фахова підготовка.

Аннотация:

Москальова Людмила. Практическая деятельность будущих педагогов дошкольного образования: анализ международного опыта.

В статье проанализирован международный опыт в сфере дошкольного образования. На примере европейских стран (Греция, Германия, Португалия, Франция, Австрия) раскрыты особенности подготовки будущих воспитателей. Определен ряд отличий в преподавании в учреждениях высшего образования по соответствующей специальности в Украине и названных странах, в частности между количеством часов для практики и их распределением между уровнями высшего образования и т.д. Выделены основные черты образовательной деятельности по соответствующей специальности. По материалам научных исследований выяснены особенности подготовки будущих воспитателей в разных странах Европы. Так, например, в Греции ведущим в высшем образовании является диалог педагогов с работниками сферы образования и воспитателями дошкольных учреждений, благодаря чему создаются сети для эффективного профессионального общения и взаимодействия. Анализ дошкольного образования в Германии, где интернатура внедрена уже в первые два года обучения, свидетельствует о фактическом эффекте от обучения, тесно связанного с практикой. В Португалии высшее образование (дошкольное) базируется на контролируемой профессиональной практике, что благодаря постоянной связи с теорией представляет собой пространство для связи между миром труда и миром обучения. Французский опыт в подготовке педагогов дошкольного образования является примером использования воспитателем права на непрерывное образование, когда после получения диплома и за пять лет до выхода на пенсию воспитатель дошкольного учреждения имеет возможность посещать лекции, тренинги, семинары и т.п. Профессиональное совершенствование, согласно французским традициям, состоит из следующих аспектов: базовое культурное образование, дисциплина обучения, стажировки (практика) и индивидуальное совершенствование. Анализ международного опыта в сфере дошкольного образования позволил автору статьи определить перспективы дальнейших исследований в этом направлении, в частности сделать акцент на разработке и внедрении тренингов для преподавателей и соискателей высшего образования специальности «Дошкольное образование».

Ключевые слова:

практика; дошкольное образование; профессиональная подготовка.

Resume:

Moskalyova Liudmyla. Practical activities of future preschool educators: analysis of international experience.

The article is devoted to the study of international experience in the field of preschool education. On the example of European countries (Greece, Germany, Portugal, France, Austria) the author describes the peculiarities of training of future tutors. Compared to teaching in higher education institutions in the relevant profession in Ukraine, the researcher points to a number of differences, for example, between the number of hours for practice and their distribution between higher education levels, etc. The article also highlights the features of educational activity in the relevant specialty. For example, in Greece, a leading dialogue in higher education is the dialogue between teachers, educators and pre-school teachers, whereby networks are created for effective professional communication and interaction. The actual effect through education, that is, the reflection of theory in practice, is also indicated on the basis of an analysis of pre-school education in Germany, where the internship was introduced in the first two years of study. In Portugal, higher education (pre-school) is based on supervised professional practice, which, thanks to its constant connection with theory, is a space that communicates between the world of work and the world of learning. The French experience in pre-school teacher education is described as an example of a pre-school teacher right for continuing education, when after getting a diploma and five years before retirement, a pre-school teacher has a right to attend lectures, trainings, seminars, etc. Professional development according to French traditions consists of the following aspects: basic cultural education, discipline of training, internship (practice) and individual improvement. Accordingly, the author defined the prospect of further research aimed at the development and implementation of training for teachers and applicants for higher education in preschool education specialty.

Key words:

practice; preschool education; professional training.

Постановка проблеми. Актуальність дошкільна освіта як освітня галузь спрямована на порушеної проблеми пояснюється тим, що реалізацію навчальних і виховних завдань для

дітей від їх народження й до шести (семи) років. Роль вихователів дітей дошкільного віку полягає у сприянні розвитку дітей, у впровадженні інтегрованих навчальних програм, в організації відповідного освітнього середовища, у спостереженні, плануванні та оцінюванні, у спільній роботі з сім'ями та громадами в процесі обговорення несподіваних і складних ситуацій, що потребує від вихователя широкого кола знань. В Україні, як і в інших європейських державах, дошкільна освіта є важливим і обов'язковим складником системи безперервної освіти, але сам процес фахової підготовки має певні особливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових досліджень свідчить про значний інтерес учених до проблеми підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти. Відповідно до означеної теми дослідження, ми звернули увагу на роботи, присвячені питанням практичної діяльності під час навчання майбутніх вихователів (Л. Чжан, Р. Фріс, Л. Даліла, К. Паренте, К. Кравейро, С. Бріджит та ін.), проблемі професійної ідентичності вихователів дошкільної освіти (О. Андроусу та В. Цафос та ін.), а також нас зацікавили результати досліджень щодо ефективності в професійній діяльності вихователя тандема – чоловіка і жінки (Й. Губер та Б. Тракл та ін.).

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення специфіки підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти на прикладі європейських країн (Португалія, Греція, Німеччина, Франція, Австрія).

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи роль практикуму в підготовці студентів спеціальності дошкільна освіта, Р. Фріс, Л. Даліла, К. Паренте, К. Кравейро, С. Бріджит визнають досвід кращим критерієм навчання. Вчені характеризують практику як пізнання «професійного «Я», що має (за законодавством Португалії) відбуватися в процесі співпраці майбутнього вихователя з професіоналом. Практика майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в Португалії поділяється на професійну практику (бакалавр) і контрольовану професійну практику (магістр) [2]. У Португалії, як і в Україні, дошкільна освіта складається з двох навчальних циклів. Проте в португальській системі освіти перший цикл триває три роки, тоді як в Україні базова бакалаврська освіта розрахована на чотири роки.

Щодо освіти магістра, то в обох країнах підготовка за цим циклом (рівнем) триває три семестри. У матеріалах опитування, проведеного португальськими вченими, зазначається, що респонденти цінують можливість проходження

практики та співпраці з професіоналами, але водночас вони стикаються з низкою труднощів: управління власним часом, робота з дітьми з особливими потребами, а також узгодженість із власною освітньою філософією, баченнями, переконаннями, педагогічними підходами, які наявні в практичній діяльності.

За матеріалами досліджень з'ясовано, що заклади вищої освіти Португалії, що готують майбутніх вихователів, як і в Україні, окрім встановлених законодавством компонентів освітньої підготовки, мають право організувати тренінги, курси тощо відповідно до концепції кожного окремого закладу. Так, наприклад, здобувачі вищої освіти за спеціальністю «Дошкільна освіта» в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького (Україна) мають змогу додаткової підготовки, відвідуючи курси «Логопедична робота з дітьми з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення», «Професійна підготовка фахівців у галузі дошкільної освіти» та «Основи інклюзивної освіти». Зауважимо, що українська та португальська освітні системи мають деяку схожість, адже відбувається професійна взаємодія між теоретиками та практиками.

Нам імпонує думка португальських вчених про те, що занурення в професійну практику – це можливість набути людські вміння та навички для формування професійних знань і визначення професійного ноу-хау; це період набуття власного й можливості відображення вже наявного досвіду. Отже, практиці належить центральна й фундаментальна роль у процесі професійного становлення вихователя (вчителя раннього дитинства).

Також нашу увагу привернуло дослідження О. Андроусу та В. Цафос, які вивчали аспекти професійної ідентичності вихователів дошкільної освіти в Греції. Параметрами впливу на створення та реформування професійної ідентичності, на думку вчених, є такі: участь, рефлексія, самостійність та емансипація вихователів дітей дошкільного віку.

Так, наприклад, професійна ідентичність визначає поступовий розвиток, що відбувається в процесі постійної взаємодії трьох взаємопов'язаних і взаємодоповнювальних етапів: освіта вихователів, їхня професійна інтеграція та виконання професійних обов'язків.

Ми частково підтримуємо погляди вчених, які твердять, що професійний досвід є важливішим за теоретичне навчання в процесі побудови професійної ідентичності, адже досвід – це результат застосування здобутих знань.

У праці О. Андроусу та В. Цафос розкрито два підходи до визначення професійної ідентичності

вихователя: згідно з соціальним підходом – це «певний вид людини»; у межах так званого широкого підходу професійна ідентичність визначається «в термінах про почуття або уявлення вчителів щодо їх ролі чи відповідних особливостей своєї професії, або з погляду їхнього сприйняття себе як професійної групи» [1].

Отже, у контексті вищої освіти Греції щодо професійної ідентичності зазначено таке: початкові уявлення вихователів про професію дошкільника базуються на їх попередньому досвіді (у сім'ї та школі, у суспільстві та культурних образах), а вже потім вплив на свідомість майбутніх вихователів здійснюється в процесі навчання в університетах.

Нашу увагу також привернула дошкільна освіта Німеччини, оскільки останнім часом головною особливістю виховання дітей є наявність так званого відкритого дитячого садка. У такому закладі груп у звичному для нас розумінні немає, виховання колективне й до того ж різновікове (50-80 осіб від 3 до 7 років).

Незвичним для українського розуміння є й те, що у відкритих дитячих садках немає освітніх програм. Через це зміст і форма проведення занять залежать від професійних якостей педагога-вихователя (хоча є обов'язкові для всіх методичні рекомендації, що містять загальні базові настанови щодо виховання й навчання дітей дошкільного віку).

Реалізація освітніх настанов у кожній області Німеччини й у кожному дитячому садку відбувається завдяки використанню конкретних форм і пріоритетів. Так, наприклад, для мешканців Баварії серед напрямів освіти дошкільників пріоритетними є мовленнєвий, руховий та соціальний розвиток. Підготовка таких вихователів здійснюється не в університетах, а в середніх професійних навчальних закладах.

Про те, що європейські країни вагоме значення надають практичній підготовці майбутніх вихователів дітей дошкільного віку, свідчать наукові праці Л. Чжан, у яких висвітлено досвід Німеччини та Франції.

Як твердить вчена, педагогам дошкільної освіти Німеччини присвоюють кваліфікацію за результатами складання двох національних іспитів – зі спеціальності та з педагогіки.

У цій країні також важливе значення надають практичній діяльності майбутнього вихователя. Наприклад, у викладанні курсів є такий розподіл: загальні курси (спорт, художня освіта, техніка і дизайн, музика, німецька мова), професійні курси (педагогіка, психологія, соціологія, соціальні дослідження, фізіологія, корекційна освіта, дитяча література, медіаосвіта, методи

групового керівництва, теологія та етика) та практичні курси, на які припадає 14,3% загального часу здобуття освіти.

Для поєднання теорії і практики в закладах освіти Німеччини вже в перші два роки здобувачі працюють у дошкільних закладах як інтерни. Водночас за ними зберігається право щомісячного повернення до теоретичного навчання, що дає змогу їм обговорити з викладачами проблемні питання, що виникли під час стажування.

Наступні два роки здобувачі отримують теоретичні знання та мають право відвідувати свою базу практичної діяльності, брати участь у заходах для дітей тощо [5]. Отже, як переконуємось, здобуття кваліфікації фахівця з дошкільної освіти в Німеччині також базується на активній практиці, тобто фактичний ефект – через навчання.

Далі проаналізуємо досвід вищої освіти Франції – однією з країн, що є родоначальницею дошкільної освіти.

На відміну від України, де базова освіта триває чотири роки, у Франції цей період скорочений до трьох років.

За Л. Чжан, у професійному вдосконаленні фахівців дошкільної освіти Франції можна виокремити такі аспекти: базова культурна освіта, навчальний процес, стажування та індивідуальне вдосконалення.

Вивчення загальних курсів охоплює французьку мову, математику, науку і техніку, географію, спорт, малювання і музику.

Професійні курси передбачають вивчення педагогіки, історії освіти, психології, соціології, дошкільної педагогіки, теорії навчання, навчання дітей мігрантів, філософію та методи дослідження.

Якщо порівняти практичну підготовку фахівців дошкільної освіти у Франції та в Україні, то можна побачити певні відмінності. Так, наприклад, уже на першому році підготовки у французьких закладах вищої освіти шість тижнів з навчального періоду відведено на роботу студентів у дошкільних закладах освіти як інтернів, а в українських закладах вищої освіти практика розпочинається на другому році підготовки й триває менше, ніж у європейській країні – лише два тижні.

Хоча, наприклад, у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького студенти, що здобувають дошкільну освіту за спеціалізацією «Логопедія», мають змогу на другому курсі пройти 4-тижневу практику – дошкільну (2 тижні) й логопедичну (2 тижні), однак це все одно менше, ніж у Франції.

Корисним можемо визнати й французький досвід, що має назву «досервісне» та

«постсервісне» професійне вдосконалення [5]. Зміст цих процесів полягає у використанні вихователем права на неперервну освіту, коли після отримання диплома й за п'ять років до виходу на пенсію вихователь дошкільного закладу може відвідувати лекції, тренінги, семінари за місцем здобуття своєї вищої освіти тощо. До того ж викладати в закладах вищої освіти мають право фахівці, що мають п'ятирічний досвід роботи в закладах дошкільної освіти.

Вивчаючи практичну діяльність вихователів дітей дошкільного віку, нашу увагу привернула й тема вихователів чоловічої та жіночої статі. Так, наприклад, у цьому питанні корисними є публікації Й. Губера та Б. Тракла, у яких розкрито важливість діяльності вихователів-тандемів (чоловіка та жінки). Учені зазначають, що застосування такого способу дошкільного виховання позитивно впливає на групову та індивідуальну поведінку дітей.

Матеріали досліджень, що проводилися в Австрії, свідчать про те, що гендерне питання в галузі дошкільної освіти виходить на новий рівень. Цікавим є той факт, що соціальна мобільність значно вища в групах, у яких працюють вихователі чоловічої статі, проте «соціальне змішування» (вихователь-тандем) дає змогу досягти найбільшої динаміки мобільності, ніж у групах, якими керують лише жінки [3].

Оцінювання діяльності вихователів-тандемів було побудовано з урахуванням таких параметрів:

- потреба в безпеці, присутності, близькості («Якщо вихователь десь далеко, то дитина стежить за ним і продовжує свою гру лише тоді, коли опиняється поряд з вихователем);
- підтримка ігрових завдань, прохання про допомогу;
- радість від фізичного контакту або фізичної близькості («Дитині подобається відпочивати на колінах вихователя»);
- використання негативних сигналів зв'язку;
- інтерес до спілкування та афективного обміну («Якщо вихователь сміється або схвалює те, що дитина зробила, тоді дитина робить це знову і знову»);
- прагнення до виняткової уваги («Дитина хоче бути в центрі уваги вихователя») [3, с. 457].

Відповідно до цього, вчені дійшли висновку про те, що порівняно зі своїми колегами-жінками, чоловіки-вихователі мають досить «невимушений» підхід до послідовного дотримання певних правил і це має позитивні наслідки у вихованні дітей.

Аналізуючи матеріали дослідження Й. Губера та Б. Тракла, ми з'ясували наявність чіткого гендерного впливу між вихователями та дітьми: дівчата розподіляють ці контактні форми поведінки досить рівномірно між чоловіками та жінками-вихователями, тоді як контакт хлопчиків із чоловіками-вихователями є частішим, ніж із жінками-вихователями.

Ми поділяємо погляди вчених щодо ефективності виховательської діяльності в особі чоловіків, проте, наприклад, в Україні за спеціальністю «Дошкільна освіта» навчаються зазвичай дівчата. Випадок здобуття юнаком кваліфікації вихователя дітей дошкільного віку та його подальша практична діяльність у закладі дошкільної освіти є одиничним за останні десять років (Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького). Уважаємо, що це пов'язано здебільшого з проблемою матеріального забезпечення вихователів дітей дошкільного віку (низька заробітна плата) та стереотипними уявленнями, через що студенти-чоловіки в українських вишах не прагнуть до здобуття спеціальності вихователя дитячого дошкільного закладу.

Висновки. Резюмуючи викладений матеріал, наголосимо, що практична діяльність є важливою в підготовці фахівців дошкільної освіти. Це доводить той факт, що європейські країни більше націлені на надання можливостей здобувачам вищої освіти взаємодіяти з провідними фахівцями в умовах закладів дошкільної освіти, про що свідчить і кількість запланованих годин для практикумів, і формування державної політики країн щодо освітньої підтримки не лише на період здобуття освіти, а й у процесі професійної діяльності.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в розробленні та впровадженні тренінгів для викладачів і здобувачів вищої освіти спеціальності «Дошкільна освіта», в основу яких має бути покладена інформація про цінність практичної діяльності для вихователів дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Androusou A., Tsafos V. Aspects of the professional identity of preschool teachers in Greece: investigating the role of teacher education and professional experience. *Teacher Development: An international journal of teachers' professional development*. 2018. Vol. 22. P. 1–17.
2. Fries R., Dalila L., Parents K., Kraveiro, K., Bridget, S. Conference 12th-14th November 2018. Seville, Spain. P. 3352–3360.

References

1. Androusou, A. & Tsafos, V. (2018). Aspects of the professional identity of preschool teachers in Greece: investigating the role of teacher education and professional experience. *Teacher Development: An international journal of teachers' professional development*. Volume 22, p. 1–17. [in English]

3. Huber J., Traxl B. Research Papers in Education. *Teacher-child interactions in Early Childhood Education and Care classrooms*. 2018. Issue 4. Vol. 33. № 4. P. 452–471.
4. Mingli FAN. Teacher Quality Assurance Mechanism in French Kindergartens and the Enlighten [J] 2013 Infant Education (Education Science).
5. Zhang L. Advances in Social Science, Education and Humanities Research (ASSEHR). International Conference on Social Science and Education Reform. Comparative Research about the Contemporary Preschool Teacher Education in Germany and France. College Shenyang University Shenyang, China. 2018. Vol. 248. P. 333.
6. Yanqing Yang. Investigation and Reflections on the Current Status about the Setup of Professional Courses for Preschool Education [D] 2013.
2. Fries, R., Dalila, L., Parents, K., Kraveiro, K., Bridget, S. (2018). Conference 12th-14th November 2018, Seville, Spain, 3352–3360. [in English]
3. Huber, J. & Traxl, B. (2018). Research Papers in Education. *Teacher-child interactions in Early Childhood Education and Care classrooms*. Issue 4: Vol. 33, NO. 4, 452–471. [in English]
4. Mingli FAN. Teacher Quality Assurance Mechanism in French Kindergartens and the Enlighten [J] (2013). Infant Education (Education Science). [in English]
5. Zhang, L. (2018). Advances in Social Science, Education and Humanities Research (ASSEHR). International Conference on Social Science and Education Reform. Comparative Research about the Contemporary Preschool Teacher Education in Germany and France. College Shenyang University Shenyang, China. Volume 248, 333. [in English]
6. Yanqing, YANG. Investigation and Reflections on the Current Status about the Setup of Professional Courses for Preschool Education [D] 2013. [in English]

Рецензент: д-р пед. наук, професор Сегеда Н.А.

Відомості про автора:
Москальова Людмила Юрїївна
 moskalevalu1@gmail.com
 Мелітопольський державний педагогічний
 університет імені Богдана Хмельницького
 вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
 Запорізька обл., 72312, Україна

doi:

*Матеріал надійшов до редакції 05. 06. 2019 р.
 Прийнято до друку 26. 06. 2019 р.*

Information about the author:
Moskalyova Liudmyla Yuriivna
 moskalevalu1@gmail.com
 Bohdan Khmelnytsky Melitopol
 State Pedagogical University
 20 Hetmans'ka St., Melitopol,
 Zaporizhia region, 72312, Ukraine

doi:

*Received at the editorial office 05. 06. 2019.
 Accepted for publishing 26. 06. 2019.*